

Приблуда Л. М.

МЕТОНІМІЯ ТА СИНЕКДОХА ЯК ЗАСОБИ ТВОРЕННЯ ВТОРИННОЇ НОМІНАЦІЇ: ПРОБЛЕМА ІНТЕРПРЕТАЦІЇ

Мовна номінація є передусім процесом найменування, тобто перетворення фактів позамовного середовища в набуток системи і структури мови, і водночас його результатом. Спостереження за розвитком лексико-семантичної системи, рушієм якої є передусім процес поповнення її номінативних ресурсів, засвідчили, що з-поміж них домінують роль відіграє поява в них нових значень завдяки вторинній номінації.

Розрізняємо поняття метонімії та синекдохи, що теж є одним зі способів формування вторинного номінативного змісту. Слід зауважити, що питання співвідношення метонімії та синекдохи вирішується неоднозначно. Багато дослідників розглядають синекдоху як різновид метонімії на тій підставі, що синекдоха дуже близька до метонімії і точної межі між ними немає. Так, Н. М. Блинова підкреслює, що синекдоха – це вид метонімії, який ґрунтується на суміжності кількісного характеру при відношеннях між цілим або взагалі чимось більшим і його частиною або взагалі чимось меншим, між певною сукупністю та її окремим елементом. За допомогою синекдохи щось ближче, вужче може виступати як знак дальшого, ширшого і навпаки, дальше – як знак ближчого [2, с. 15]. В. В. Зайцева зазначає, що синекдохічне заміщення зовні схоже з метонімічним (в обох випадках ідеться про об'єктивні зв'язки між близькими поняттями або явищами) [3, с. 34].

Синекдоху як різновид метонімії характеризує Н. Ф. Резяпова. Науковець аналізує синекдоху як різновид метонімії і вказує на те, що «більшість метонімічних відношень у найзагальнішому вигляді можуть бути зведені до синекдохічних (частина замість цілого і ціле замість частини)», «синекдохічні назви людини за частиною тіла, за предметом одягу чи за іншою специфічною ознакою» [5, с. 33].

Різновидом метонімії потрактовує синекдоху А. Г. Удинська. Дослідниця висловлює думку про те, що вона зумовлена взаємодією понять частини та цілого. Суміжність стає підґрунтям виділення різних видів метонімії – каузальної, атрибутивної, просторової, темпоральної, кількісної [7, с. 287]. Відомі й інші погляди на співіснування цих мовних явищ. Так, наприклад, Ш. Баллі [1] розрізняє синекдоху і метонімію. На думку У. Еко, метонімію потрібно потрактовувати як вихідний троп, який ґрунтується на ланцюжку асоціативних суміжностей [8, с. 123]. Водночас представники Льєзької групи на чолі з Ж. Дюбуа, доводять, що є проміжні форми тропів, які взаємодіють між собою. Основною фігурою пропонують вважати синекдоху [4, с. 188 – 192].

На різниці між цими мовними явищами наголошував В. О. Скиба. Він наполягав на тому, що синекдоху не є різновидом метонімії. На його думку, «синекдоху не виводить художника за межі всього визначеного діапазону: частина – ціле, вид – рід. Синекдоху у справжнього художника завжди оригінальна, займає своє особливе місце. Це гра художника з поняттями через зміни їх обсягу заради виразності. Але, називаючи частину замість цілого, художник має на увазі ціле, чим підкреслює характерне в образі. Синекдоху допомагає висловити багато чого, до того ж меншою кількістю слів. Синекдоху часто використовують у повсякденній мові» [6, с. 70 – 73].

Ураховуючи всі попередні інтерпретації, подаємо власне тлумачення метонімії в художньому мовленні. На нашу думку, метонімія – це семантичний процес, у якому виникає мовне оформлення різноманітних відношень суміжності, що їх устанавлює свідомість людини між концептуальними категоріями предметності, кількості, належності тощо. Синекдоху визначаємо як один із видів метонімії, зокрема кількісний тип семантичного перенесення.

Отже, вторинна номінація слугує узагальненню мовного досвіду. Вона змінює семантичний компонент внутрішньої форми мовної одиниці й використовує її як асоціативно-образне переосмислення мовної дійсності. Метонімія ґрунтується на логічній близькості предметів, якостей,

процесуальних ознак. Наслідком процесу метонімізації є мовне оформлення різноманітних відношень суміжності, що їх установлює свідомість людини між концептуальними категоріями предметності, кількості, належності тощо. Синекдоху визначаємо як різновид метонімії, а саме кількісний тип семантичного перенесення.

Список використаних джерел:

1. Балли Ш. Французская стилистика. Москва : Изд-во иностр. лит, 1961. 394 с.
2. Блинова Н. М. Функціонально-стилістичний аспект лексичних перенесень у публіцистичних текстах І. Я. Франка (1878 – 1907 рр.) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Дніпропетровськ, 2007. 19 с.
3. Зайцева В. В. Особливості використання синекдохи у мові ЗМІ. *Дослідження з лексикології і граматики української мови* : зб. наук. праць / за ред. проф. Д. Х. Баранника. Дніпропетровськ : Пороги, 2007. Вип. 5. С. 33 –40.
4. Общая риторика / Дюбуа Ж., Эделин Ф., Клинкаенберг Ж.-М. и др. / общ. ред. и вступ. ст. А. К. Авеличева. Москва : Прогресс, 1986. 392 с.
5. Резяпова Н. Ф. Метонимия в новой газетно-публицистической и разговорной лексике современного немецкого языка (на материале имен существительных, прилагательных и глагольной лексики) : дисс. ... канд. филол. Наук : 10.02.04. Москва, 1994. 194 с.
6. Скиба В. А. «Идет-гудет зеленый шум...» (Метонимия и синекдоха). *Русская словесность*. 2001. № 2. С. 70 – 75.
7. Удинська А. Г. Морфологічні характеристики метонімів на позначення людини в англійській і українській мовах. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2010. № 7. С. 286 – 290.
8. Eco U. *The Theory of Semiotics*. Bloomington : Indiana University Press, 1979. 354 p.